

gegaan van de op veel bedrijven nog aanwezige gangbare houderijsystemen. Binnen die systemen wordt gezocht naar de meest haalbare biologische regelgeving. Zo mag nog gangbaar eiwit worden aangevoerd. Men zoekt er naar de meest diervriende-

lijke oplossingen. Toucheren is daarom toegestaan, anders gaan kippen elkaar pikken (kannibalisme). In de Demeter-voorwaarden is het uitgangspunt dat niet de kip moet worden aangepast, maar de houderij. Door rust (begroeide uitloop, meer ruimte, hanen)

en afleiding (hele graankorrels zoeken) hebben de kippen geen behoefte aan verenpikken. En er mogen geen gangbare eiwitten worden aangevoerd. Dan produceren de dieren maar wat minder. Ze blijven zo wel zo gezond! ■

Mansholts schaduw versus Mansvelts opheldering

Het was voor Jan Diek van Mansvelt al jarenlang een probleem dat de biologisch-dynamische landbouw gedomineerd dreigde te worden door een keurslijf van regels vanuit Demeter Internationaal. Naast die 'regels' zijn nu verschillende aspecten van de bd-landbouw ontwikkeld waaraan de bd-boer zichzelf kan toetsen. Jan Diek van Mansvelt en Rienk ter Braake (coördinator Demeter-zaken) vertellen hier meer over.

Bruno van der Dussen

Mansholt versus Mansvelt

Het klinkt als een voetbalwedstrijd. Maar het gaat om een tegenstelling op landbouwkundig gebied. Kwantiteit versus kwaliteit, grootschaligheid versus bedrijfsindividualiteit, intensief versus extensief. Maar ook over prijzenoorlog tegenover redelijke prijzen voor boer, handel en consument. Enerzijds Mansholt, voormalig Europees commissaris landbouw, ooit voorvechter van grootschalige, intensieve landbouw, anderzijds (Jan Diek van) Mansvelt al jarenlang inspirator van andere – alternatieve – vormen van landbouw. Mansholt zag midden in zijn carrière! het

echec van 'zijn' vorm van landbouw in. Zijn opvolgers gingen echter zonder pardon op de ingeslagen weg voort. In het boek De Graanrepubliek van Westerman wordt dat op indringende wijze beschreven. Een tragisch einde van een bekend staatsman. De wedstrijd is eigenlijk allang gespeeld. De 'naweeën' werken nog (eindeloos) door.

Jan Diek van Mansvelt is zijn leven lang pleitbezorger voor de alternatieve (lees: biologisch-dynamische) landbouw. "BD-landbouw is een ontwikkelingslandbouw", zegt hij, "dit heeft z'n uitwerking in de wijze waarop de Demeter Voorwaarden moeten zijn opgebouwd. Enerzijds harde, controleerbare minimumnormen, anderzijds richtlijnen en intenties ten aanzien van de bedrijfsontwikkeling".

Plan Mansvelt

Het was voor Jan Diek van Mansvelt al jarenlang een probleem dat de biologisch-dynamische landbouw gedomineerd dreigde te worden door een keurslijf van regels vanuit Demeter Internationaal. Geënt op de Duitse situatie en de Duitse eenzijdige nadruk op het gebruik van de bd-preparaten. Er is te weinig ruimte voor het totale bedrijf.

Jan Diek: "De controle op het gebied van de normen wordt door Skal, Blik en de BD-Vereniging uitgevoerd. Op zich is dat juist. Maar nieuw aan mijn voorstel is dat het Demeter-certificaat toegekend gaat worden op basis van een puntensysteem, zoals ik dat regelmatig heb bepleit. Het idee is dat je met verschillende 'takenpakketten' je Demeter-certificaat kunt halen, zoals je ook met verschillende vakkenpakketten het Havo-examen of een biologiëstudie kunt afronden. Net als in het onderwijs kan met verplichte en vrije keuzevakken worden gewerkt.

Je kunt onvoldoendes voor het ene vak compenseren met extra goede prestaties bij een andere vak. Je bent dan met bd-ontwikkeling bezig en loopt niet alleen minimumprestaties te registreren, zoals nu vaak het geval is. Door het bureau is nu een evaluatieformulier ontwikkeld, bedoeld als start voor een dergelijk systeem. Voor elk 'vak' kan de boer om te beginnen zichzelf een cijfer geven op een schaal van 1-10. Hij kan die zelfbeoordeling dan bespreken met collega's, met medewerkers of met klanten. Een dergelijke score kan uiteindelijk een belangrijk onderdeel uitmaken van de certificering. Zo ontstaat een levendig

Landbouw en voeding

beoordelingssysteem dat de boeren primair beoordeelt op wat ze wel doen in plaats van ze te 'straffen' voor wat ze niet doen".

Rienk ter Braake legt graag uit hoe het voorstel van Jan Diek door het bureau is uitgewerkt:

"Op het evaluatieformulier hebben wij drie verschillende aspecten van de bd-landbouw opgenomen:

- Productkwaliteit: hoe is het product geteeld, landbouwkwaliteit, levenskracht en (gewas en streekeigen) smaak;
- Ecologische kwaliteit: milieuvriendelijkheid, natuur en (streekeigen!) landschap;
- Sociale kwaliteit: sociale insteek op het bedrijf (zorgbedrijven), sociale vermarkting (abbonementen), openheid naar afnemers (recreatie, rondleidingen), maatschappelijke nevenfuncties op het bedrijf of van de bedrijfsleider."

Jan Diek: "De door Rienk genoemde punten zullen in eerste instantie vanuit de boeren zelf invulling krijgen. Hoe bepalen zij zelf de landbouwkwaliteit, de levenskracht en (gewas en streekeigen) smaak waarnaar zij door hun bedrijfsvoering streven. Door die kenmerken te inventariseren kan Rienk, samen met de Demeter-commissie, op den duur tot een door de boeren zelf ontwikkeld en geaccepteerd beoordelingssysteem komen. Een verheugend en verhelderend perspectief." Jan Diek benadrukt dat het de bedoeling is dat de boer de dingen die hij op zijn bedrijf doet, doet omdat hij zich er goed bij voelt. Niet alleen uit plichtsbesef of certificeringdwang. Dit laatste is volgens Jan Diek 'de dood in de pot': "De eerste levensvoorwaarde voor de duurzame ontwikkeling van de boer(in) is de duurzame ontwikkeling van zijn/haar bedrijfssysteem." ■